

KÖSZÖNTŐ

A CIGÁNYSÁG HELYZETE MAGYARORSZÁGON ÉS EURÓPÁBAN 50 ÉV MÚLVA C. KUTATÁS KERETÉBEN MEGJELENŐ ELSŐ KÖTET ELÉ

A Károli Gáspár Református Egyetemen 2022 szeptemberében indult el *A cigányság helyzete Magyarországon és Európában 50 év múlva c.* kétévesre tervezett kutatás a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely keretei között. A Műhely régóta elkötelezett kezdeményezője a tudományos igényű vitáknak e témában is, így konferenciákat szerveztünk (legutóbb 2021. április 29-én *A legelesettebbek kapcsolata a közigazgatással* című workshop formájában), illetve saját kötetet [Rixer, Ádám (ed.): *The Roma and Public Administration in Hungary*. Budapest, KRE - Lajos Lőrincz Research Centre for Public Law, 2015] is megjelentettünk.

Jelen kutatás azonban nem kizárólag a közjog területére vagy a tágabban vett jogi és jogtudományi eredményekre koncentrál, hanem egy olyan kutatás, amely az Egyetem mind az öt karáról már az induláskor vont be egyetemi polgárokat. A KRE-n a korábbiakban több kísérlet is történt arra, hogy a hazai cigánysággal kapcsolatos kutatások – valamennyi ezzel foglalkozó Károlis oktatót, kutatót megszólítva – a téma súlyának megfelelő szervezeti keret kialakítása mellett illő személyi és anyagi háttérrel kapjanak (például 2014-ben az MRE Missziói Iroda és a Károli Gáspár Református Egyetem által közösen működtetett Cigánymissziós Bizottság révén, vagy éppen a Gazdasági Igazgatóság, majd pedig az Egyház és Társadalom Intézet keretében létező Romológia Kutatócsoport révén), ám mindezidáig a karokon nagyobb számban tevékenykedő, a téma eltérő részkérdései iránt elkötelezett oktatók, kutatók és hallgatók közötti szoros és folyamatos együttműködés nem alakult ki (s ez még akkor is igaz, ha néhány kifejezetten jelentős kutatás is zajlott az elmúlt időszakban, így például a KRE vezetésével megvalósított, Dr. Heltai János Imre által koordinált *Transzlingválás az egyenlő esélyekért: romani beszéd az iskolában* című Erasmus+ Stratégiai Együttműködés szakmai része éppen nemrégiben zárult le sikeresen). A mostani kutatás egy újabb erre irányuló kísérlet, amely ezúttal egy szerves építkezés formájában valósul meg – azaz nem egy intézmény létrehozásától, hanem sokkal inkább a meglévő keretek között az érdemi szakmai párbeszédetől és közösségépítéstől reméljük az áttörést, tehát azt, hogy belátható időn belül a téma az őt megillető helyre kerüljön a KRE kutatási és oktatási portfóliójában, és egyetemünk e területen is a magyar tudományosság zászlóshajójává váljon.

Személyesen azt is remélem, hogy a Károlinak egyre több roma hallgatója lesz, az évek során sok impulzus ért, melyek formáltak engem is. Még a kilencvenes években írtam egy cikket a *Jurátusba*, az ELTE ÁJK lapjába, *Miért nincsenek romák a jogi karon?* címmel. SMS, e-mail még nem lévén, jött egy kézzel írott levél Fórika Lacitól, aki azt írta, emlékszem, „Én cigány vagyok!”. A legutóbbi élményem talán két évvel ezelőtti: szakdolgozati konzultáción egy hallgató lány minden átmenet nélkül elsírta magát, és közölte velem: „Tanár úr el sem tudja képzelni, mennyit szenvedtem a származásom miatt...”

Szeretném, ha a Károli mindenki számára egyre inkább és méginkább egy otthonos hely lehetne.

Miért vagyunk kíváncsiak arra, hogy mi lesz 50 év múlva? Mert a fókuszpont távolabbra helyezése megkönnyíti, hogy kicsit eltávolodjunk a jelen ténybeli, jogi és más típusú kötöttségeitől, és a jövőt kutatva akár reményekről és álmokról is szót ejtsünk, mindezzel pedig felszabadultabbá tegyük a diskurzus egészét is. Ez a megközelítés felszabadít minket a napi politika nyomásai alól, továbbá a látszólag távoli tudományterületek együttműködését is jelentősen megkönnyíti.

Az elsődleges cél a KRE oktatói, kutatói és doktori, valamint graduális hallgatói közül mindazok egy asztalhoz ültetése és bevonása egy közös kutatásba, akik a tudományos, illetve gyakorlati (jogalkalmazói, lelkeszi, pedagógusi stb.) munkájuk, egyéb érdeklődésük révén már elköteleződtek a témához, ám tevékenységük – a KRE falain belül – mindezig egymástól többé-kevésbé elszigetelt maradt.

További, másodlagos cél egy tudományos műhely kialakítása (nem feltétlenül intézményesített formában, új struktúrák felállításával – amint azt már jeleztem), amely a témakörben a tudományos igényű párbeszéd megújítója, továbbá a konkrét szakmai javaslatok kidolgozásának egyik hazai színtere lesz. Ennek első lépése a hazai közönség számára magyar nyelvű, illetve az európai szakmai közönség számára nemzetközi (angol nyelvű) konferenciák szervezése, majd pedig az elhangzottak kötetekbe rendezése. E cél megvalósításának egyik első lépése ez a kötet, amelyet az Olvasó most kezében tart, s amely többségében a 2023. február 8-án, Budapesten, a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely szervezésében a Károlyi-Csekonics-palotában megvalósult, *A cigányság helyzete Magyarországon és Európában 50 év múlva* c. konferencia előadásainak írott változatait tartalmazza.

A kutatás középponti jelentőségű elemei a szélesebb szakmai nyilvánosság (elméleti és gyakorló szakemberek, civil szervezetek) bevonásával zajló kon-

ferenciák lesznek. A második, rövidesen megvalósuló konferenciának¹ van egy nagyívű célja: szeretnénk tudományterülettől függetlenül valamennyi, a cigánysággal összefüggő kutatásokat végző (vagy ilyeneket is végző) hazai PhD hallgatót és posztdoktort összegyűjteni egy konferenciára, hogy ők is jobban megismerjék egymást, hiszen a következő évtizedekben egyre inkább ők lesznek azok, akik a tudományt előrébb viszik majd, s nekik van esélyük arra is, hogy 50 év múlva akár össze is gyűljenek, s a 2023-ban elhangzottakat 2073-ban előbb felidézzék, majd össze is vessék az akkori valósággal. A rendezvény szervezését az a felismerés indította el, hogy a cigányságra irányuló kutatások körében egymástól távoli tudományterületeken is nagyon hasonló megismerési vagy éppen tudományetikai problémák vannak jelen, továbbá a tudományos eredmények szélesebb nyilvánossággal való megismertetése előtt is számos, a letisztult beszédmódok hiányára visszavezethető akadály áll. Ilyen és ehhez hasonló okokból az építészet, a rendészettudomány, a zenetudomány, a kultúrantropológia, az igazgatástudomány, a szociológia vagy éppen a jogtudomány és a nyelvészet képviselői is eredményesen cserélhetnek eszmét, a határterületi kérdéseken túl közös módszertani problémákat azonosítva, illetve az azokra adott válaszokat is megosztva egymással.

A harmadik hazai konferencia (magyar nyelven) a humán közszolgáltatások szervezésének, igénybevételeinek romákkal összefüggő egyes speciális, magyarországi kérdéseit dolgozza majd fel. A negyedik pedig, amely angol nyelvű nemzetközi konferencia lesz, a romák érdekeinek és jogainak védelmét szolgáló sajátos intézmények bemutatására vállalkozik az egyes országok példái, jó gyakorlatai és jobb esetben új intézményes megoldásai révén – külföldi előadók tolmácsolásában. A cél tehát jó példák gyűjtése és megosztása jogi-igazgatási (Magyarországon például a nemzetiségi szószóló, a nemzetiségi önkormányzatok, az egyes helyi önkormányzati gyakorlatok stb. feltárásával) és nem jogi típusú intézmények formájában is.

E kötet írásai jól kifejezik azt a diszciplináris sokszínűséget, amely a Kutatóműhely révén egy élő keretet kap, és amely egyszerre szolgálja az alapos, több nézőpontot is bevető fogalmi tisztázást, illetve az egyes kevésbé kutatott területek eredményeit tudatosan megjelenítő törekvéseket. A klasszikus kérdések között megjelenik a magyarországi romák egyidejű „faji”, „etnikai”, „nemzetiségi”, valamint „hátrányos társadalmi helyzetű” csoportként történő jogi meghatározásának problematikája. A roma érdekvédelem tárgykörében egy általánosabb, elméletibb jellegű Európai Unió kitekintés mellett egy

1 A konferencia címe: *Romák és nem romák: közösségeink jelene és jövője a Kárpát-medencében.*

konkrét, iskolai diszkriminációs jogesetet részletesen bemutató írás is része a kötetnek, de nem maradhatott ki a hazai kormányzati konzultatív szervek és mechanizmusok a vizsgált téma szempontjából lényeges vonatkozásainak áttekintése sem. A cigányság hazai parlamenti képviseletének összefüggéseit a 2014 és 2022 közötti időszak vonatkozásában elemző, és a tanulságok levonására is vállalkozó tanulmány eredményeit jól egészíti ki a Balkán államainak kisebbségekre, ezen belül is a cigány kisebbségekre vonatkozó választójogi szabályozásának részletes ismertetése.

A feldolgozott témák közül nem maradhatott ki a neoprotestáns kisegyházak szerepe a roma lokális közösségek társadalmi integrációjában, továbbá a *Mission from the Margins* elméletének bemutatása a magyarországi cigánymisszió kapcsán, illetve a Magyarországi Református Egyház és a Református Szeretetszolgálat ernyője alatt működő felzárkózási intézmények és szolgálatok áttekintése sem.

Szerzőink kitérnek a valóságértelmezés egyes cigány narratíváinak feltárására és elemzésére, az életkezdés előtt álló roma fiatalok jövőképében mutatkozó tartalmi és gondolkodási sémákra, sőt, a külhoni magyar tömbterületeken élő romák helyzetének áttekintése mellett a beás nyelvvaltozatok tudománytörténetének bemutatására is.

A kötet olvasásához és az abban foglaltak továbbgondolásához a szerzők és szerkesztők nevében is időt és erőt kívánva,

üdvözlettel:
Prof. Dr. Rixer Ádám,
a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely vezetője

Budapest, 2023 júniusában